

Wojciech Szydło

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii

Uniwersytet Wrocławski

ORCID: [0000-0003-3987-9318](https://orcid.org/0000-0003-3987-9318)

Niedopuszczalność umorzenia postępowania o wydanie nakazu zapłaty sumy pieniężnej za naruszenie obowiązków w przedmiocie kontaktów z dzieckiem w przypadku zmiany rozstrzygnięcia formalizującego kontakty

Streszczenie

Dla prawidłowego rozwoju psychicznego, emocjonalnego i uczuciowego dziecka konieczna jest jego ciągła więź i osobista relacja z każdym rodzicem. Utrzymywanie jej jest oczywistym prawem dziecka, ale również prawem, i zarazem obowiązkiem, rodziców, wynikającym z przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Niestety często zdarza się utrudnianie spotkań rodzica niemieszkającego na co dzień z dzieckiem, przez rodzica, któremu sąd powierzył nad dzieckiem opiekę. W artykule omówione zostały praktyczne aspekty postępowania sankcyjnego przewidzianego w Kodeksie postępowania cywilnego służącego egzekucji prawa do kontaktów z dzieckiem, poprzez nałożenie, jako sankcji, sumy pieniężnej na rodzica, który wbrew dobru dziecka, utrudnia jego spotkania z drugim rodzicem (por. art. 598¹⁵–598²¹ k.p.c.). W trakcie rozważań zostało jednoznacznie podkreślone, że zadaniem sądu jest sankcjonowanie naruszenia nałożonego obowiązku w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, nie zaś naruszenia konkretnego orzeczenia sądu regulującego kontakty. Ma to zaś istotny wpływ na niemożliwość umarzenia postępowania sankcyjnego, w przypadku wydania innego orzeczenia stanowiącego podstawę takiego obowiązku.

Słowa kluczowe

kontakty z dzieckiem, naruszenie kontaktów, zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej, suma pieniężna, postępowanie sankcyjne, opieka nad dzieckiem, postępowanie zabezpieczające, rozwód

1. Wprowadzenie

W praktyce niezwykle często zdarza się, że w sytuacji gdy rodzice dziecka nie mieszkają razem, a opieka nad dzieckiem powierzona została jednemu z rodziców, określenie kontaktów z dzieckiem¹ rodzica stale z nim niemieszkającego następuje przez sąd

¹ W artykule konsekwentnie, lecz z dużym oporem autora, używany jest, zgodnie z regulacją Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (zob. art. 113 i n.), termin „kontakty z dzieckiem”. Należy postulować zmianę tego terminu. Pojęcie „kontakty z dzieckiem” używane przez ustawodawcę, opisujące sytuację, w której

poprzez orzeczenie, którego celem jest ustalenie terminów oraz częstotliwości ich spotkań². Możliwe jest to już w postanowieniu zabezpieczającym kontakty w trakcie trwania postępowania rozwodowego, a następnie – w sposób tożsamy lub zmodyfikowany w stosunku do poprzedniego postanowienia – w samym wyroku rozwodowym. Uregulowanie kontaktów rodzica z dzieckiem może nastąpić także w ugodzie zawartej przed sądem lub w umowie, jeżeli rodzice są zgodni co do ich zakresu. Równie często zdarza się jednak, że zobowiązania wynikające z orzeczenia sądu, ugody lub umowy nie są następnie przez jednego z rodziców we właściwy sposób wykonywane. Z jednej strony rodzic, który na co dzień sprawuje pieczę nad dzieckiem pozostającym pod jego opieką, utrudnia spotkania dziecka z drugim rodzicem, szukając sposobów oraz wymówek, aby niezasadnie nie dopuszczać do ich spotkań. Z drugiej strony rodzic, który na co dzień z dzieckiem nie przebywa, z różnych powodów nie jest zainteresowany lub nie ma możliwości realizowania ustalonego wcześniej harmonogramu spotkań. Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem są dla sądu niezwykle trudne do rozstrzygnięcia³, bowiem w gąszczu nierzadko negatywnych emocji samych rodziców musi orzec dla dobra dziecka. Sąd, ważąc racje rodziców, powinien zatem w pierwszej kolejności działać dla dobra samego dziecka oraz dostrzegać wszelkie dla niego konsekwencje związane z tym postępowaniem.

W przypadku niezachowywania ustalonych reguł kontaktów sąd, choć właściwie dopiero od kilku lat, dysponuje w miarę skutecznym, specyficznym instrumentem prawnym o charakterze finansowym⁴. Okazuje się bowiem, że to nie dobro dziecka, a kary

jeden rodzic nie mieszka na co dzień z dzieckiem, a jedynie w określonych terminach ma możliwość z nim spotkań, jest nieprawdziwym i pozbawionym wrażliwości manifestowaniem braku jakiegokolwiek głębszej relacji rodzicielskiej pomiędzy owym rodzicem a jego dzieckiem. Termin ten wydaje się być swego rodzaju odczłowieczeniem relacji rodzica z własnym dzieckiem, sprowadzając ją wyłącznie do spotkań pozbawionych potrzeby okazywania rodzicielskich uczuć, bliskości, miłości, czułości, koniecznej troski o wychowanie dziecka, jego rozwój intelektualny, duchowy, fizyczny czy też zapewnienia jemu poczucia bezpieczeństwa. Z całą pewnością lepszym określeniem byłyby tu słowa „relacja”, czy „więź”, będące wyrazem większej wrażliwości ustawodawcy na trudną rodzinną sytuację dziecka, a tym samym pokazujące daleko idące związanie rodzica z jego dzieckiem. Można by zatem podjąć dyskusję nad zmianą tego terminu na np.: „relacja rodzicielska”, „relacja rodzica z dzieckiem”, „utrzymywanie relacji rodzica z dzieckiem”, „utrzymywanie więzi rodzica z dzieckiem”...

² W art. 113 § 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, dalej jako: k.r.o. (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.) wskazane zostały przykładowe zachowania, które są desygnatami pojęcia „kontakty z dzieckiem”. Zob. szerzej J. Strzebińczyk, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016, s. 322 i n.; J. Ignatowicz [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 966 i n.; H. Ciepła [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 832–833; E. Marszałkowska-Krześ, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach osobowych oraz rodzinnych*, Wrocław 2012, s. 248; T. Justyński, *Prawo do kontaktów z dzieckiem w prawie polskim i obcym*, Warszawa 2011, dostęp online: LEX 2011.

³ E. Holewińska-Łapińska, A. Domański, J. Słyk, *Orzecznictwo w sprawach o wykonywanie kontaktów z dziećmi, Prawo w działaniu. T. 25, Sprawy cywilne*, Warszawa 2016, s. 7 i n.

⁴ Obecnie trwają prace nad kolejną nowelizacją Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Priorytetem projektodawców jest zaostrzenie sankcji za utrudnianie kontaktów z dzieckiem. Projekt nowelizacji ma na

finansowe najbardziej przemawiają do rodziców niewłaściwie wykonujących swoje obowiązki w stosunku do dziecka w zakresie umożliwiania kontaktów z nim drugiemu rodzicowi lub nierealizujących przysługujących im własnych kontaktów z dzieckiem, dyscyplinując ich w taki sposób w sytuacji zaniedbań z ich strony (nie tylko zawinionych). Nowelizacją k.p.c. w 2011 roku⁵ wprowadzone bowiem zostało, na wzór instytucji „sumy przymusowej” uregulowanej w innych krajach⁶, odrębne postępowanie opiekuńcze dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem. Wyłączono tym samym możliwość prowadzenia w tego rodzaju sprawach postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 1050 i 1051 k.p.c.⁷ Skutkiem tej zmiany w przypadku niewykonywania lub nienależytego wykonywania przez jednego z rodziców obowiązków w zakresie kontaktów z dzieckiem sąd opiekuńczy⁸ może zasądzić od niego na rzecz drugiego rodzica określoną sumę pieniężną, wypłacaną na jego wniosek i bezpośrednio jemu. Zgodnie z art. 598¹⁵ § 1 k.p.c.⁹ jeżeli osoba, pod której pieczę dziecko pozostaje, nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd opiekuńczy, uwzględniając sytuację majątkową tej osoby, zagrozi jej nakazaniem zapłaty na

celu m. in. wzmocnienie wartości orzeczeń sądów rodzinnych w kwestii kontaktów z dzieckiem, których utrudnianie, traktowane jako zagrożenie dobra dziecka, miałyby być zagrożone karą grzywny lub ograniczenia wolności. Proponowany jest zatem nowy typ przestępstwa, który dotyczyłby sytuacji, gdy po uprzednim prawomocnym nakazaniu zapłaty sumy pieniężnej na rzecz pokrzywdzonego, osoba zobowiązana do wykonywania orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, uchylałaby się od wykonywania takiego orzeczenia bądź ugody. Zob. projekt z dnia 27 czerwca 2018 r. zmiany Ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12313301/katalog/12519367#12519367> (dostęp online: 11.12.2018 r.).

⁵ Przepisy powyższe wprowadzono do k.p.c. ustawą z dnia 6 maja 2011 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, która weszła w życie z dniem 13 sierpnia 2011 roku (Dz. U. z 2011 r., Nr 233, poz. 1381).

⁶ Instytucja ta znana jest prawu francuskiemu, belgijskiemu, hiszpańskiemu, włoskiemu, argentyńskiemu, urugwajskiemu, brazylijskiemu, meksykańskiemu (*astreinte*) oraz holenderskiemu (*dwangsom*); zob. szerzej M. Krakowiak, *Nakazanie zapłaty sumy pieniężnej w nowym postępowaniu o wykonywanie kontaktów z dzieckiem*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2013, nr 3, s. 63; J. Gudowski [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, Warszawa 2016, s. 351 i n.; *idem*, *Postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 1, s. 17.

⁷ Zob. też R. Zegadło, *Glosa do uchwały SN z 28 sierpnia 2008 r. (III CZP 75/2008)*, „Rodzina i Prawo” 2009, nr 11, s. 85–90; A. Kallus, *Glosa do uchwały SN z 28 sierpnia 2008 r. (III CZP 75/2008)*, „Rodzina i Prawo” 2009, nr 12, s. 103–115; M.B. Dunajewska, *Rozważania o wykonywaniu postanowienia o ustanowieniu kontaktów z dzieckiem w świetle uchwały Sądu Najwyższego z 28 sierpnia 2008 r. (III CZP 75/2008, LexisNexis nr 1942183)*, „Rodzina i Prawo” 2009, nr 19, s. 33–46; E. Holewińska-Łapińska, *Realizacja prawa do kontaktów z dziećmi*, Warszawa 2011, *passim*.

⁸ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 23 ze zm.) nie reguluje pojęcia sądu opiekuńczego. Pojęcie to oznacza sąd w znaczeniu funkcjonalnym, nie stanowiąc jednak elementu struktury sądownictwa. Funkcję sądu opiekuńczego pełni co do zasady sąd rejonowy właściwy dla miejsca zamieszkania dziecka.

⁹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, dalej jako: k.p.c. (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.).

rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku. Analogicznie, zgodnie z § 2 art. 598¹⁵ k.p.c., jeżeli osoba uprawniona do kontaktu z dzieckiem albo osoba, której tego kontaktu zakazano, narusza obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd opiekuńczy zagrozi tej osobie nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje. Ustawodawca oszczędził więc od nieskutecznego w praktyce karania rodziców nierealizujących obowiązków wynikających z oznaczonych kontaktów z dzieckiem grzywną na rzecz skuteczniejszego, jak się wydaje, określania sumy pieniężnej, która trafia bezpośrednio od zobowiązanego naruszającego orzeczenie lub ugodę sądową o wykonywaniu kontaktów do osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem albo do osoby, pod której pieczę pozostaje dziecko, a zatem do osób, których prawa zostały bezpośrednio naruszone¹⁰. Jednak nadmierne sformalizowanie całej procedury, konieczność prowadzenia dwóch obligatoryjnych etapów postępowania wydłużających rozpatrzenie sprawy i zacierających relację czasową pomiędzy naruszeniem kontaktów, wydaniem prawomocnego postanowienia a jego wykonaniem, oraz często zachowawcze i asekuracyjne zachowanie sądów, polegające zwłaszcza na nakładaniu sankcji w postaci sum rażąco niskich, każe zastanowić się nad dokonaniem przemodelowania sankcji za niewłaściwe realizowanie kontaktów z dzieckiem w celu uczynienia jej bardziej nieuchronną i dotkliwą¹¹.

2. Prawny charakter postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej za niewykonywanie kontaktów z dzieckiem

Zgodnie z przytoczoną treścią art. 598¹⁵ k.p.c. w postępowaniu o zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej w związku z niewykonywaniem lub niewłaściwym wykonywaniem obowiązków wynikających z orzeczenia sądu albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem występują dwie grupy podmiotów (najczęściej będą to rodzice dziecka występujący po obu stronach w postępowaniu¹²), w zależności od stanu faktycznego – w różnej konfiguracji: jako

¹⁰ Zob. też K. Stasiak [w:] K. Stasiak (red.), *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, Warszawa 2018, s. 822 i n.

¹¹ Zob. też J. Ignaczewski [w:] H. Ciepla, J. Ignaczewski, J. Skibińska-Adamowicz, *Komentarz do spraw rodzinnych*, Warszawa 2014, s. 129 i n.; A. Partyk, *Postępowanie o egzekucję kontaktów – postulaty de lege ferenda*, „Rodzina i Prawo” 2015, nr 34–35, s. 163; E. Holewińska-Łapińska, *Sędziowska ocena efektywności stosowania przepisów o wykonywaniu kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵-598²⁰ k.p.c.) i ich adekwatności do potrzeb praktyki w świetle wyników badania ankietowego*, *Prawo w działaniu. T. 25, Sprawy cywilne*, Warszawa 2016, s. 38 i n.

¹² Wśród podmiotów, w stosunku do których przepisy tego postępowania mają zastosowanie, należy wskazać jednak nie tylko rodziców, ale również rodzeństwo, dziadków, powinowatych w linii prostej oraz

strona zobowiązana lub uprawniona. Raz stroną zobowiązaną owego postępowania będzie bowiem osoba, pod której pieczę dziecko pozostaje, która nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje swoje obowiązki w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, drugą zaś stroną (uprawnioną) będzie osoba, której kontakty z dzieckiem zostały przyznane, a która nie może ich właściwie realizować. Innym zaś razem uprawnionym może być osoba sprawująca pieczę nad dzieckiem, a stroną zobowiązaną osoba, której przysługuje prawo do kontaktu z dzieckiem, a która swojego prawa nie wykonuje lub wykonuje w sposób niewłaściwy, albo osoba, której kontaktu z dzieckiem zakazano, a zakaz ten naruszająca¹³. Sąd nakazaniem zapłaty zagraża zatem osobie, pod której pieczę dziecko pozostaje, na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem i jednocześnie tego kontaktu pozbawionej, lub też odwrotnie – zagraża nakazaniem zapłaty osobie uprawnionej do kontaktu z dzieckiem albo osobie, której tego kontaktu zakazano, tym razem jednak na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje.

Postępowanie w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem, które całościowo uregulowane zostało w art. 598¹⁵–598²¹ k.p.c., można określić mianem postępowania sankcyjnego¹⁴. W swoim charakterze prawnym wydaje się być ono w mniejszym stopniu postępowaniem egzekucyjnym (czy też *quasi*-egzekucyjnym), a w większym stopniu postępowaniem materialnoprawnym w sprawie nałożenia sumy pieniężnej za naruszenie obowiązków materialnoprawnych, tzn. tych związanych z niewykonywaniem lub niewłaściwym wykonywaniem obowiązków określonych w orzeczeniu sądu lub ugodzie sądowej w zakresie kontaktów uprawnionego z dzieckiem. Postępowanie to jako *sui generis* postępowanie rozpoznawcze (jurysdykcyjne) pozwala na nałożenie na zobowiązanego samostnej sankcji w postaci określonej przez sąd sumy pieniężnej za naruszanie norm materialnoprawnych. Obejmuje ono jednak jedynie fazę wykonawczą¹⁵. Fazę rozstrzygającą, w której sąd orzeka o prawie do kontaktów i sposobie ich wykonywania, a których prawidłowe wykonywanie ocenia się właśnie w zakresie omawianego postępowania sankcyjnego, regulują przepisy ogólne o postępowaniu

inne osoby, które sprawują pieczę nad dzieckiem, a nie są związane więzami rodzinnymi. Zob. szerzej J. Jagieła [w:] A. Marciniak, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. T. II. Komentarz do art. 367–729*, Warszawa 2016, dostęp online: Legalis 1001044; postanowienie SO w Toruniu z dnia 3 lutego 2017 r., VIII Cz 70/17, LEX 2206156; postanowienie SO w Gliwicach z dnia 13 października 2015 r., III Cz 1267/15, LEX 1981004.

¹³ Z badań statystycznych wynika, że w przeważającej większości spraw wnioskodawcami są osoby uprawnione do kontaktów z dzieckiem. Zob. szerzej E. Holewińska-Łapińska, A. Domański, J. Słyk, *op. cit.*, s. 18 i n.

¹⁴ Postępowanie to będzie często nazywane w dalszej części rozważań właśnie „postępowaniem sankcyjnym”.

¹⁵ Zob. uchwała SN z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 25/13, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna” 2013, nr 12, poz. 140; postanowienie SO w Toruniu z dnia 12 lutego 2016 r., VIII Cz 96/16, dostęp online: www.orzeczenia.ms.gov.pl; postanowienie SA w Krakowie z dnia 9 października 2014 r., I Acz 1723/14, LEX 1656697.

opiekuńczym¹⁶. Suma pieniężna nie może być zatem odszkodowaniem¹⁷ czy zadośćuczynieniem¹⁸ za brak kontaktów z dzieckiem, ale jest swoistego rodzaju karą dla zobowiązanego, który nie wykonuje lub nienależycie wykonuje swoje obowiązki. Uprawniony nie ma tu przecież obowiązku dowodzenia powstałej szkody, krzywdy, związku przyczynowego pomiędzy działaniami zobowiązanego a brakiem kontaktów z dzieckiem uprawnionego, a także winy zobowiązanego, która nie jest przesłanką nałożenia sankcji za brak realizacji obowiązków w zakresie kontaktów z dzieckiem¹⁹.

Procedura tego postępowania jest dwuetapowa. Sąd w zakresie prowadzonego postępowania w pierwszej kolejności postanowieniem zagraża²⁰ odpowiednio skalkulowaną sumą pieniężną na wypadek niestosowania się w przyszłości zobowiązanego do usta-

¹⁶ Zob. art. 113¹ i n. k.r.o.

¹⁷ Podstawą pewnego rodzaju odszkodowania może być jedynie art. 598¹⁷ § 1 k.p.c. dający uprawnionemu możliwość wystąpienia z samodzielnym roszczeniem o zwrot uzasadnionych wydatków poniesionych w związku z podejmowanymi przez niego próbami wykonywania kontaktów z dzieckiem, o czy szerzej poniżej (zob. przypis nr 30).

¹⁸ Tak R. Zegadło, *Wykonywanie orzeczeń o kontaktach*, „Rodzina i Prawo” 2012, nr 23, s. 30. O zadośćuczynieniu w przypadku naruszania prawa do kontaktu z dzieckiem można byłoby mówić jedynie gdybyśmy uznali, że doszło w ten sposób do naruszenia dobra osobistego. Należy bezwzględnie uznać, że uprawnienie do osobistej styczności członków rodziny (a zatem przede wszystkim dziecka i rodzica) jest dobrem osobistym (tak dziecka, jak i rodzica) przejawiającym się w pojęciu więzi rodzinnej, której zerwanie powoduje oczywisty ból, cierpienie, poczucie krzywdy, odrzucenia, apatii. Dochodzi wówczas do naruszenia dobra osobistego rozumianego jako więź rodzinna (ewentualnie prawo do wolności lub do życia prywatnego), które jednak chronione jest autonomicznie na gruncie przepisów k.c. (por. art. 24 w zw. z art. 23 k.c.), niezależnie od ochrony prawa do kontaktów z dzieckiem przewidzianej w przepisach k.r.o. oraz k.p.c. Zapłata sumy pieniężnej z art. 589¹⁶ § 1 k.p.c. i roszczenie o zadośćuczynienie z art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 23 k.c. to dwie odrębne, niezależne od siebie instytucje, które pełnią różne funkcje. Zapłata sumy pieniężnej ma charakter represyjny wynikający z niewykonywania lub niewłaściwego wykonywania orzeczenia lub ugody, stanowiąc element dyscyplinujący do przestrzegania prawa w zakresie prawomocnie orzeczonych kontaktów z dzieckiem. Zadośćuczynienie ma natomiast przede wszystkim charakter kompensacyjny – wynagradza ono poszkodowanemu ból i cierpienie, którego doznał w związku z naruszeniem więzi rodzinnej poprzez pozbawieniem kontaktów z dzieckiem. Nie można także wprost przyjąć, że każda osoba uprawniona do kontaktów z dzieckiem złączona jest z nim więzią, którą można zaliczyć do kategorii dobra osobistego. Osoba dochodząca w takiej sytuacji naruszenia dobra osobistego powinna dopiero wykazać istnienie tego rodzaju więzi, podlegającej ochronie jako dobro osobiste. Zob. szerzej bogatą literaturę i orzecznictwo: wyrok SN z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna” 2012, nr 1, poz. 10; wyrok SA w Gdańsku z dnia 15 lipca 2015 r., I ACa 202/15, dostęp online: Legalis 1303817; K. Krupa-Lipińska, *Naruszenie dobra osobistego w postaci więzi rodzinnej poprzez utrudnianie kontaktów z dzieckiem* [w:] E. Kabza, K. Krupa-Lipińska (red.), *Dobro dziecka w ujęciu interdyscyplinarnym*, Toruń 2016, s. 7 i n.; T. Justyński, *op. cit.*, dostęp online: LEX; E. Holewińska-Łapińska, *Orzekanie o osobistej styczności z małoletnimi osobami innymi niż ich rodzice*, „Prawo w Działaniu” 2008, nr 4, s. 120; M. Wałachowska, *Glosa do wyroku SN z dn. 14 stycznia 2010, IV CSK 307/09*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2011, nr 2, poz. 15, s. 94. L. Bosek, *W sprawie kwalifikacji więzi rodzinnej jako dobra osobistego (uwagi krytyczne na tle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego)*, „Forum Prawnicze” 2015, nr 3(29), s. 3 i n.

¹⁹ Zob. też J. Gudowski [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 353 i n.

²⁰ W literaturze wskazuje się na obowiązek zagrożenia przez sąd nakazaniem zapłaty w przypadku naruszenia obowiązków w zakresie kontaktów, niezależnie od ich wagi. Zob. P. Prus [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 177.

leń w przedmiocie kontaktów określonych orzeczeniem sądu albo ugodą zawartą przed sądem lub przed mediatorem, czyniąc to w oparciu o udowodnione jemu, nawet niezawinione²¹, zaniedbania w tym zakresie w przeszłości (art. 598¹⁵ k.p.c.). Dlatego zgodnie z art. 598¹⁹ § 1 k.p.c. do wniosku o wszczęcie postępowania należy dołączyć odpis wykonanego, **choć niekoniecznie prawomocnego** [podkr. moje: WS] orzeczenia albo wykonanej ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, które będzie podstawą orzekania²². Wnioskodawca powinien bowiem wskazać we wniosku treść oraz źródło obowiązków osoby, w stosunku do której skierowane ma być zagrożenie nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej w zakresie wykonywania kontaktów, a także okoliczności faktyczne wskazujące, kiedy i jakim zachowaniem zobowiązany naruszył swoje obowiązki. W toku postępowania sąd powinien wnikliwie przeanalizować dotychczasowy sposób wykonywania kontaktów przez pryzmat każdego dającego się odtworzyć kontaktu, co stanowić będzie następnie podstawę wydawanego orzeczenia²³. Dołączenie wykonanego orzeczeniem sądu albo wykonanej ugody w przedmiocie kontaktów służyć ma tym samym uproszczeniu i przyspieszeniu postępowania²⁴.

Należy jednak podkreślić, że sąd może wydać postanowienie o zagrożeniu nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej, niejako wyprzedzając owe naruszenia kontaktów przez zobowiązanego i zabezpieczając tym samym zawczasu prawidłowe ich wykonywanie. Zagrożenie to może znaleźć się już w postanowieniu sądu ustalającym kontakty²⁵, a zatem z pominięciem pierwszego etapu tego postępowania²⁶. Możliwe jest to zgodnie przepisem art. 582¹ § 3 k.p.c., który stanowi, że w razie uzasadnionej obawy naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, lub osobę uprawnioną do kontaktu z dzieckiem albo osobę, której tego kontaktu zakazano, sąd opiekuńczy może zagrozić nakazaniem zapłaty oznaczonej

²¹ Podobnie Z. Strus, który trafnie stwierdził, że „odpowiedzialność rodzicielska nie wymaga winy, ale należytej troski o dziecko”. Zob. szerzej Z. Strus [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Artykuły 556–729*, Warszawa 2013, dostęp online: LEX. Inaczej J. Jągiela, *op. cit.*, dostęp online: Legalis 1001044.

²² Niedołączenie orzeczenia lub ugody stanowi brak formalny, podlegający usunięciu na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 §2 k.p.c.

²³ M. Zajac-Rzosińska, K. Zdun-Załęska, *Sprawy o kontakty rodziców z dzieckiem w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych*, plik pdf: https://www.temidium.pl/artukul/sprawy_o_kontakty_rodzicow_z_dzieckiem_w_orzecznictwie_sadu_najwyzszego_i_sadow_powszechnych-3744.html (dostęp: 10.06.2018); J.M. Łukasiewicz [w:] J.M. Łukasiewicz (red.), *Instytucje prawa rodzinnego*, Warszawa 2014, s. 205 i n.

²⁴ Postanowienie SO w Toruniu z dnia 12 lutego 2016 r., VIII Cz 96/16, *op. cit.*

²⁵ W literaturze zwrócono uwagę, że orzekanie o zagrożeniu nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej w orzeczeniu ustalającym kontakty w sprawach konfliktu pomiędzy rodzicami powinno być wręcz regułą. Por. R. Zegadło, *Wykonywanie orzeczeń...*, s. 26.

²⁶ Zob. postanowienie SR dla m.st. Warszawy z dnia 1 lutego 2018 r., VI Nsm 240/13, LEX 2447784; postanowienie SR dla m.st. Warszawy z dnia 26 stycznia 2017 r., VI Nsm 788/16, LEX 2216303.

sumy pieniężnej, stosownie do zasad określonych w art. 598¹⁵ k.p.c. Podobnie sąd może uczynić w wyroku orzekającym rozwód, w którym równocześnie orzeka o kontaktach (por. art. 58 k.r.o.). W tym przypadku zagrożenie nakazaniem zapłaty nastąpi zanim jeszcze dojdzie do naruszenia wskazanych w postanowieniu obowiązków, bowiem istotną podstawą zagrożenia będzie jedynie uzasadniona obawa ich naruszenia, realność którego sąd może oceniać, biorąc pod uwagę dotychczasowe postępowanie stron w odniesieniu do dotychczasowego sposobu regulowania i realizowania spotkań z dzieckiem, zachowanie stron w trakcie postępowania ustalającego kontakty czy też własne doświadczenie orzecznicze. Sąd zatem już w postępowaniu rozpoznawczym, w którym ma dopiero ustalić kontakty z dzieckiem (może to się zdarzyć również na etapie postępowania rozwodowego w sytuacji wydawania postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia kontaktów²⁷), w pewnym sensie przeprowadza ten pierwszy etap postępowania wykonawczego, zagrażając nakazem zapłaty. Takie orzeczenie sądu w zakresie zagrożenia nakazaniem zapłaty zaskarżalne jest środkiem odwoławczym właściwym dla zaskarżenia orzeczenia, w którym sąd tylko niejako dodatkowo zagraża taką sankcją²⁸. Natomiast bezsprzecznie postanowienie o zagrożeniu nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej wydane w samodzielnym postępowaniu nieprocesowym dotyczącym wykonywania kontaktów prowadzonym na podstawie art. 598¹⁵ k.p.c. jest oczywiście zaskarżalne zażaleniem²⁹. W razie zaś późniejszego naruszenia obowiązków w zakresie kontaktów sąd od razu

²⁷ W art. 756² § 1 k.p.c. postanowiono, że uwzględniając wniosek o zabezpieczenie przez uregulowanie: 1) stosunków na czas trwania postępowania, 2) sposobów kontaktów z dzieckiem, 3) sposobu roztoczenia pieczy nad małoletnim dzieckiem w ten sposób, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach – sąd, na wniosek uprawnionego, może w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia zagrozić obowiązanemu nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego na wypadek naruszenia obowiązków określonych w tym postanowieniu.

²⁸ W przypadku postanowienia o zabezpieczeniu kontaktów będzie to zażalenie, w przypadku orzeczenia orzekającego rozwód – apelacja.

²⁹ SN jednoznacznie stwierdza, że postanowienia wydawane przez sąd opiekuńczy na podstawie art. 598¹⁵ k.p.c. „nie należą do kategorii kończących postępowanie w sprawie, są jednak postanowieniami merytorycznymi, a tego rodzaju postanowienia, zgodnie z regułą wyrażoną w art. 518 k.p.c., podlegają zaskarżeniu apelacją. Ustawodawca zdecydował jednak, że w tym wypadku właściwym środkiem zaskarżenia postanowień, wydanych w postępowaniu nieprocesowym będącym *sui generis* postępowaniem rozpoznawczym, jest zażalenie. Wykładnia językowa art. 598¹⁵ § 3 k.p.c. prowadzi do wniosku, że przewidziane w nim zażalenie przysługuje obojgu uczestnikom postępowania i może dotyczyć wszystkich kwestii rozstrzygniętych w zaskarżonym postanowieniu. Środek ten służy więc nie tylko kontroli prawidłowości zagrożenia nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, lecz także braku orzeczenia o takim zagrożeniu oraz prawidłowości określenia sumy pieniężnej należnej za naruszenie obowiązków w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. Dokonany w art. 598¹⁵ § 3 k.p.c. dobór środka zaskarżenia w postaci zażalenia oznacza, że postanowienia, o których mowa w § 1 i 2 tego artykułu, zostały przez ustawodawcę uznane za „inne” w rozumieniu art. 518 zdanie drugie k.p.c. Nie można w tej sytuacji zaaprobować koncepcji, zgodnie z którą w razie oddalenia wniosku o zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej wnioskodawcy przysługiwałaby apelacja”; zob. uchwała SN dnia 22 maja 2013 r., III CZP 25/13, *op. cit.*; por. też postanowienie SN z dnia 16 marca 2015 r., V CNP 15/15, LEX nr 1660673, postanowienie SN z dnia 8 maja 2016 r., II CNP 5/15, LEX 1683405, oraz postanowienie SN z dnia 26 sierpnia 2016 r., IV CNP 10/16, LEX nr 2095940.

nakaze zapłatę na rzecz uprawnionego sumy pieniężnej na podstawie art. 598¹⁶ k.p.c., z pominięciem pierwszego etapu postępowania z art. 598¹⁵ k.p.c.

Żadne przepisy nie określają wysokości sumy pieniężnej – ani jej górnej, ani dolnej granicy – którą sąd opiekuńczy może zagrozić zobowiązanemu w sytuacji naruszania obowiązków wynikających z kontaktów z dzieckiem. Przy jej oznaczaniu sąd zobowiązany jest uwzględniać sytuację majątkową osoby zobowiązanej do wykonywania tych obowiązków (choć nie można pominąć tutaj również sytuacji majątkowej uprawnionego, jego poziomu życia oraz zaangażowania materialnego w spotkania z dzieckiem). Oznaczenie wysokości sankcji pozostawione jest zatem uznaniu sądu, co nie oznacza oddania mu zupełnej dowolności przy jej ustalaniu. Powinna ona wszakże być ustalona nie tylko relewantnie z punktu widzenia sytuacji majątkowej zobowiązanego, ale także adekwatnie do rodzaju i charakteru naruszonego obowiązku (zwłaszcza mając na uwadze dobro dziecka), zamiaru z jakim działał zobowiązany, stopnia jego zawinienia, samych okoliczności naruszenia obowiązku i powtarzalności naruszeń, uwzględniając ponadto oczywiście uprzywilejowaną pozycję zobowiązanego w organizowaniu i umożliwianiu kontaktów³⁰. Oczywiście wydaje się tu wszakże powiązanie stopnia negatywnego wpływu naruszeń dokonanych przez zobowiązanego na dobro dziecka z wysokością orzekanej sankcji. Przy określaniu jej wysokości należy także pamiętać, że sankcja powinna być przede wszystkim dotkliwa, co będzie miało swój wpływ na jej skuteczność w przymuszeniu zobowiązanego do wykonywania ciężących na nim obowiązków³¹. Istotną rolą wnioskodawcy będzie zaś przytoczenie wszelkich okoliczności pozwalających ustalić sytuację majątkową osoby naruszającej obowiązki i rodzaj naruszonych obowiązków oraz przedstawienie stosownych dowodów pokazujących zachowanie zobowiązanego³².

³⁰ Por. postanowienie SO w Kaliszu z dnia 5 marca 2018 r., II Cz 52/18, LEX 2476398; postanowienie SO w Kaliszu z dnia 12 lutego 2018 r., II Cz 667/17, LEX 2463597; postanowienie SO w Toruniu z dnia 3 lutego 2017 r., VIII Cz 70/17, *op. cit.*; postanowienie SO w Gliwicach z dnia 13 października 2015 r., III Cz 1267/15, *op. cit.*; postanowienie SO w Słupsku z dnia 8 maja 2014 r., IV Cz 235/14, LEX 1884103; postanowienie SO w Kaliszu z dnia 23 grudnia 2013 r., II Cz 922/13; dostęp online: www.orzeczenia.ms.gov.pl.

³¹ J. Jagieła, *op. cit.*, dostęp online: Legalis 1001044; J. Gudowski [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 354.

³² Warto pamiętać, że uprawnionemu przysługuje również zwrot uzasadnionych wydatków poniesionych w związku z podejmowanymi przez niego próbami wykonywania kontaktów z dzieckiem. Zgodnie z art. 598¹⁷ § 1 k.p.c. jeżeli do kontaktu nie doszło wskutek niewykonania lub niewłaściwego wykonania przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, obowiązków wynikających z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd opiekuńczy przyzna od tej osoby uprawnionemu do kontaktu zwrot jego uzasadnionych wydatków poniesionych w związku z przygotowaniem kontaktu, w tym kosztów, o których mowa w art. 582¹ § 2 pkt 1. Analogicznie zwrot przysługuje osobie, pod której pieczę dziecko pozostaje, jeżeli to uprawniony do kontaktu z dzieckiem narusza obowiązki dotyczące kontaktu wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem (por. art. 598¹⁷ § 2). Ustawodawca umożliwił tym samym zasądzenie zwrotu wydatków poniesionych w związku z przygotowaniem kontaktu z dzieckiem, w tym kosztów podróży i pobytu dziecka lub

W świetle powyższych rozważań uznać należy, że postanowienie w przedmiocie zagrożenia nakazaniem zapłaty nie przewiduje sankcji za samo niewykonywanie lub niewłaściwe wykonywanie obowiązków wynikających z orzeczenia czy ugody w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. Niewykonywanie lub niewłaściwe wykonywanie tych obowiązków stanowi jedynie przesłankę warunkującą wydanie orzeczenia o nakazaniu zapłaty na rzecz osoby uprawnionej oznaczonej sumy pieniężnej za każde późniejsze naruszenie tego obowiązku³³. Nie jest tym samym dopuszczalne nałożenie tej sankcji za wsteczne niewykonywanie lub niewłaściwe wykonywanie obowiązków w przeszłości³⁴. Celem tej instytucji jest bowiem wyłącznie przymuszenie zobowiązanego do wykonywania obowiązków na przyszłość – ich niewykonywanie będzie skutkowało zaistnieniem sankcji.

W sytuacji zatem gdy zobowiązany, którego w ten swoisty sposób upomniano za działanie przeciwko dobru dziecka, zagrażając mu obowiązkiem zapłaty sumy pieniężnej, w dalszym ciągu nie wykonuje swoich obowiązków polegających na właściwym realizowaniu kontaktów z dzieckiem, sąd opiekuńczy, na kolejny wniosek uprawnionego, nakaże zobowiązanemu zapłatę sumy pieniężnej stanowiącej iloczyn kwoty, którą sąd zagroził w owym postanowieniu za każde naruszenie obowiązków, oraz liczby tych naruszeń (por. art. 598¹⁶ § 1 k.p.c.). Określona kwota pieniężna zasądzona zostanie na rzecz osoby wskazanej w postanowieniu o nakazaniu zapłaty, której prawa w wyniku niewykonywania postanowienia o kontaktach zostały naruszone (zatem albo na rzecz osoby uprawnionej do kontaktów z dzieckiem, albo na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje dziecko). Jest to tym samym drugi etap opisywanego postępowania wykonawczego. Sąd, nakładając na zobowiązanego, zgodnie z art. 598¹⁶ k.p.c., obowiązek zapłaty określonej sumy pieniężnej, czyni to w przypadku zrealizowania się hipotezy tej normy, którą jest niewypełnianie obowiązku w postaci niewykonywania lub niewłaściwego wykonywania orzeczenia albo ugody w zakresie kontaktów, którego dotyczyło postanowienie sądu wydane po przeprowadzeniu postępowania w pierwszym etapie (por. art. 598¹⁵ k.p.c.), lub postanowienie, w którym sąd prewencyjnie, na wszelki wypadek, zagroził nakazem zapłaty sumy pieniężnej w postępowaniu ustalającym kontakty na podstawie art. 582¹ § 3 k.p.c. W obu tych przypadkach sąd, rozpoznając wniosek uprawnionego, bada okoliczności niewypełniania przez zobowiązanego obowiązku będącego podstawą wydanego orzeczenia o zagrożeniu nakazem

także osoby towarzyszącej dziecku, oraz kosztów powrotu do miejsca stałego pobytu. Przesłanką zwrotu kosztów jest niewykonanie lub niewłaściwe wykonanie obowiązków w zakresie ustalonych kontaktów z dzieckiem tak przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, jak i przez uprawnionego do tych kontaktów. Szerzej zob. J. Gudowski [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 356 i n.

³³ Zob. postanowienie SO w Toruniu z dnia 10 sierpnia 2012 r., VIII Cz 392/12, LEX 1714407.

³⁴ Zob. postanowienie SO w Toruniu z dnia 19 kwietnia 2013 r., VIII Cz 220/13, LEX 1894158.

zapłaty, oceniając je pod kątem jego odpowiedzialności. Istotne wydaje się to, aby postanowienie sądu uwzględniające wniosek o zagrożenie nakazaniem zapłaty odnosiło się jedynie do samego faktu naruszenia obowiązków wynikających z uregulowanych kontaktów, nie konkretyzując jednak w żaden sposób rodzaju (sposobu) ich naruszenia, bowiem do tak określonej podstawy będzie odnosił się sąd, nakładając następnie obowiązek zapłaty. Spowoduje to, że jakiegokolwiek późniejsze naruszenie sposobu wykonywania kontaktów będzie dawało podstawę do wydania postanowienia nakazującego zapłatę (czyli nałożenia sankcji), nie zaś jedynie to wyraźnie wymienione w postanowieniu o zagrożeniu nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej. Nie można bowiem dopuścić do sytuacji, w której uprawniony będzie zmuszony do ciągłego używania różnych postanowień o zagrożeniu nakazaniem zapłaty (w przypadku dużej pomysłowości zobowiązanego), nie doprowadzając wszakże w żadnym przypadku do drugiego etapu procedury sankcyjnej.

W wyjątkowych sytuacjach, polegających na zmianie istotnych okoliczności (np. wskutek zmieniających się stosunków osobistych, rodzinnych lub zawodowych, czy w sytuacji uporczywego naruszania obowiązku mimo kilkakrotnego naruszenia i zapłacenia orzeczonej sumy³⁵), sąd może zmienić wysokość sumy pieniężnej określonej w zagrożeniu nakazaniem zapłaty, o której mowa w art. 598¹⁵ k.p.c. (por. art. 598¹⁶ k.p.c.). Wówczas, orzekając obowiązek zapłaty, sąd powinien ponownie rozważyć ewentualne zarzuty dotyczące wysokości sumy pieniężnej nakazanej do zapłaty³⁶. Ostatecznie sąd powinien wydać postanowienie albo nakazujące zapłatę sumy stanowiącej iloczyn liczby naruszeń i kwoty określonej w zagrożeniu lub obecnie przez siebie, albo oddalające wniosek, z których oba, zgodnie z art. 598¹⁶ § 3 k.p.c., podlegają zaskarżeniu zażaleniem.

Zapłata przez zobowiązanego na rzecz uprawnionego określonej w postanowieniu sumy pieniężnej powinna nastąpić niezwłocznie po uprawomocnieniu się tego postanowienia, bowiem od tego momentu suma ta staje się wymagalna. Zgodnie z art. 598¹⁶ § 4 k.p.c. prawomocne postanowienie sądu, w którym nakazano zapłatę należnej sumy pieniężnej, jest tytułem wykonawczym bez potrzeby nadawania mu klauzuli wykonalności. Przesłanką wykonania takiego postanowienia jest zatem jego prawomocność, nie zaś późniejsze nadanie mu klauzuli wykonalności³⁷. Trzeba także podkreślić, że nawet gdy zobowiązany zacznie później respektować orzeczenie o kontaktach, to i tak po wydaniu postanowienia o nakazaniu zapłaty sumy pieniężnej sumę tę musi uiścić na rzecz uprawnionego, bowiem nałożona została ona za wcześniejsze naruszenia obowiązku.

³⁵ E. Marszałkowska-Krześ [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2012, dostęp online: Legalis 2012.

³⁶ Z. Strus, *op. cit.*, dostęp online: LEX.

³⁷ R. Zegadło, *Wykonywanie orzeczeń...*, s. 33.

3. Prawna dopuszczalność umorzenia postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej za niewykonywanie kontaktów z dzieckiem

Postępowanie w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem, zgodnie ze szczególną normą art. 598²⁰ k.p.c., podlega umorzeniu, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od uprawomocnienia się ostatniego postanowienia wydanego w tym postępowaniu nie wpłynął kolejny wniosek w sprawach wykonywania kontaktów z dzieckiem. Jeżeli jednak sąd na tej podstawie umorzył postępowanie, to wydane w nim postanowienia pozostają w mocy, w szczególności to wydane na podstawie art. 598¹⁵ k.p.c., które może być podstawą do zastosowania w ewentualnym nowym postępowaniu od razu środka z art. 598¹⁶ k.p.c., bez potrzeby ponawiania zagrożenia jego zastosowaniem. Po umorzeniu postępowania bezwzględnie mogą być egzekwowane przez komornika sumy, których zapłatę sąd już uprzednio nakazał³⁸.

Oczywiście tego rodzaju postępowanie sankcyjne będzie podlegało umorzeniu również w oparciu o stosowaną odpowiednio ogólną zasadę wyrażoną w art. 355 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., a więc w sytuacji gdy powód cofnie ze skutkiem prawnym wniosek albo jeżeli wydanie postanowienia stanie się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne. Oznacza to, że postępowanie powinno podlegać umorzeniu, jeżeli odpadnie podstawa do jego prowadzenia, np. przestały obowiązywać orzeczenie lub ugoda określające kontakty z dzieckiem, albo też dziecko stało się pełnoletnie, ukończywszy 18. rok życia. Przepis artykułu 598¹⁵ § 1 k.p.c. stanowi bowiem, że wszczęcie postępowania jest możliwe, jeżeli obowiązek utrzymywania kontaktów uprawnionego z dzieckiem został uregulowany w orzeczeniu sądu lub w ugodzie sądowej albo zawartej przed mediatorem. Wyłącznie w przypadku wydania orzeczenia sądu lub zawarcia ugody istnieje przecież możliwość stwierdzenia, jakie reguły wykonywania kontaktów obowiązują oraz czy są one w sposób właściwy realizowane. Zgodnie zatem z literalnym brzmieniem przepisów zagrożenie nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej dotyczy naruszenia tylko takich obowiązków w zakresie kontaktów z dzieckiem, które określone zostały w orzeczeniu sądu lub w ugodzie. Wnioskodawca powinien tym samym w swoim wniosku przytoczyć treść obowiązków oraz wskazać źródło obowiązków osoby, w stosunku do której skierowane ma być zagrożenie nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej w zakresie niewłaściwego wykonywania kontaktów z dzieckiem. Stanowi o tym art. 598¹⁹ § 1 k.p.c., zgodnie z treścią którego „do wniosku o wszczęcie postępowania uregulowanego w niniejszym oddziale należy dołączyć odpis

³⁸ J. Bodio [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1–729*, Warszawa 2017, s. 994.

wykonalnego orzeczenia albo wykonalnej ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem”³⁹.

Powyżej wskazany formalny obowiązek dołączenia do wniosku o wszczęcie postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej za niewykonywanie kontaktów z dzieckiem odpisu wykonalnego orzeczenia albo wykonalnej ugody nie oznacza jednak, jak często niestety błędnie przyjmują sądy, że merytoryczne orzekanie w sprawie możliwe jest jedynie w sytuacji istnienia tego samego wykonalnego orzeczenia lub tej samej wykonalnej ugody obowiązujących zarówno w dacie złożenia wniosku, jak i w dacie zamknięcia rozprawy⁴⁰. Nierzadko zdarza się wszakże, iż w trakcie trwającego postępowania o zagrożenie nakazem zapłaty dochodzi do zmiany rozstrzygnięcia formalizującego kontakty z dzieckiem. Dzieje się tak chociażby w sytuacji, gdy postępowanie sankcyjne zostanie wszczęte w trakcie trwającego postępowania rozwodowego. W tym czasie podstawą wykonywania kontaktów jest najczęściej postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia kontaktów, regulujące je na okres trwania postępowania rozwodowego⁴¹, które zostaje następnie zmienione przez wyrok rozwodowy określający zakres kontaktów z dzieckiem rodzica niesprawującego nad nim opieki, często zresztą uregulowanych w sposób tożsamy jak w uprzednio wydanym postanowieniu o zabezpieczeniu kontaktów. W sytuacji niewłaściwego realizowania kontaktów z dzieckiem w czasie trwającego postępowania rozwodowego rodziców podstawą wszczęcia postępowania o zagrożenie nakazem zapłaty będzie tym samym postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia kontaktów; po rozwodzie zaś podstawę tę będzie stanowił już sam wyrok rozwodowy regulujący ostateczny zakres kontaktów⁴². Jeżeli jednak postępowanie sankcyjne wszczęte w oparciu o postanowienie o zabezpieczeniu kontaktów nie zostanie zakończone do czasu wydania wyroku rozwodowego, który to od dnia jego uprawomocnienia się będzie podstawą regulowania kontaktów, to i tak postępowanie sankcyjne powinno być w dalszym ciągu prowadzone, pomimo że wszczęte zostało na podstawie postanowienia, które nie istnieje już w obrocie prawnym. Niedopuszczalna wydaje się bowiem sytuacja, w której zmiana rozstrzygnięcia formalizującego kontakty będzie czynić zbędnym czy też niedopuszczalnym dalsze orzekanie w sprawie zagrożenia nakazem zapłaty w związku z nierealizowaniem w przeszłości uprzednio wykonalnego postanowienia w przed-

³⁹ Na temat stwierdzania wykonalności orzeczenia sądu lub ugody w przedmiocie kontaktów zob. szerzej J. Jagieła, *op. cit.*, dostęp online: Legalis 1001044.

⁴⁰ Zob. postanowienie SR we Wrocławiu z dnia 23 maja 2016 roku, III Nsm 1498/15, niepubl.

⁴¹ Art. 756¹ k.p.c. stanowi, że w sprawach dotyczących pieczy nad małoletnimi dziećmi i kontaktów z dzieckiem sąd orzeka w przedmiocie zabezpieczenia po przeprowadzeniu rozprawy, chyba że chodzi o wypadek niecierpiący zwłoki.

⁴² Ostateczny w sensie do czasu, gdy na podstawie art. 113¹ i n. k.r.o. nie zostanie wszczęte postępowanie opiekuńcze, którego efektem będzie nowe postanowienie sądu regulujące zakres i sposób wykonywania kontaktów.

miocie kontaktów z dzieckiem, a w konsekwencji prowadzić do umorzenia postępowania sankcyjnego⁴³.

Podobnie jest w przypadku, gdy podczas trwającego postępowania o zagrożenie nakazem zapłaty dojdzie do wydania nowego postanowienia regulującego kontakty w postępowaniu rozpoznawczym, choćby na podstawie art. 113⁵ k.r.o. Także i wówczas uznać należy, że niewłaściwym z punktu widzenia sensu i celu prowadzenia postępowania sankcyjnego byłoby jego umorzenie. Prowadziłoby to bowiem w konsekwencji do sytuacji, w której przez ciągłe zmiany orzeczenia formalizującego kontakty z dzieckiem oraz wnioski składane w zakresie ich egzekucji sprawa nienależytego wykonywania kontaktów nie byłaby nigdy rozpatrzona do końca, bowiem nie byłoby faktycznej możliwości wydania postanowienia zagrażającego nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej, a tym samym zrealizowania celu postępowania sankcyjnego uregulowanego w art. 598¹⁵–598²¹ k.p.c. W praktyce sytuacje takie zdarzają się często, gdy równoległe do postępowania sankcyjnego toczy się postępowanie o zmianę orzeczeń regulujących kontakty, a w konsekwencji istnieje groźba zmiany podstawy orzekania w postępowaniu sankcyjnym.

Za nieprawidłowością umarzania wówczas postępowania sankcyjnego przemawia tak wykładnia literalna, jak i celowościowa. Przepis art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. kładzie nacisk na orzeczenie lub ugodę stanowiące podstawę złożonego w trybie tego przepisu wniosku jedynie w kontekście jego istnienia oraz jego niewykonywania w okresie poprzedzającym wszczęcie postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty. Ustawodawca nie indywidualizuje w ten sposób tego orzeczenia, a jedynie wymaga, aby w momencie wszczęcia postępowania takie orzeczenie (ugoda) istniało (por. art. 598¹⁹ k.p.c.). Oznacza to, że samo postępowanie dotyczące wykonania kontaktów z dzieckiem nie ogranicza się do konkretnego rozstrzygnięcia regulującego tę sferę relacji rodzica z dzieckiem, lecz do określonego w tym zakresie obowiązku. Wskazuje na to *explicite* art. 598¹⁵ § 1 *in fine* k.p.c., gdzie ustawodawca nie posługuje się przecież zwrotem „naruszenie orzeczenia”, lecz zwrotem „naruszenie obowiązku”, które skutkuje najpierw zagrożeniem nakazaniem, a w efekcie koniecznością zapłaty nakazanej sumy pieniężnej. Oznacza to, że w konkretnej sprawie dojść może do sytuacji, gdy przedmiotem wniosku złożonego w trybie art. 598¹⁹ k.p.c. w zw. z art. 598¹⁵ k.p.c. byłoby inne orzeczenie regulujące kontakty niż to, które będzie obowiązywało w momencie wydawania postanowienia o zagrożeniu nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej. Zmiana rozstrzygnięcia formalizującego kontakty w trakcie postępowania sankcyjnego nie ubezprzedmiotawia

⁴³ Inaczej J. Gudowski, który uznaje, że jedną z przyczyn umorzenia postępowania może być uchylene lub zmiana orzeczenia albo ugody w przedmiocie kontaktów. Autor wskazuje, że „w tej sytuacji upada pierwotna podstawa wszczęcia sprawy o wykonywanie kontaktów zmaterializowana w orzeczeniu (ugodzie) dołączonym do wniosku na podstawie art. 598¹⁹ § 1.”; zob. J. Gudowski [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*..., s. 358.

samego postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty w związku z nierealizowaniem postanowienia w przedmiocie kontaktów, które było wykonalne w dacie składania wniosku. Konieczne jest oczywiście jednak, aby w dacie orzekania istniało jakiegokolwiek orzeczenie (ugoda) regulujące obowiązek kontaktów z dzieckiem. Kolejne rozstrzygnięcie sądu w zakresie kontaktów z dzieckiem (np. zapadły pomiędzy stronami wyrok rozwodowy) będzie bowiem zawsze stanowiło formalne następstwo wcześniej wydanego postanowienia (np. postanowienia zabezpieczającego kontakty na czas postępowania rozwodowego). Ponadto może zdarzyć się i tak, że kolejne rozstrzygnięcie będzie również jego odpowiednikiem pod względem materialnym, jeżeli treściowo orzeczenia te w zakresie sposobu odbywania i częstotliwości kontaktów nie będą różniły się między sobą. Zasadnym zatem wydaje się uznanie takiej interpretacji, że w sytuacji, gdy wniosek w trybie art. 598¹⁵ k.p.c. został złożony pod rządami jednego postanowienia regulującego kontakty (np. postanowienia zabezpieczającego kontakty), to samo postępowanie oraz postanowienie grożące sankcją zapłacenia sumy pieniężnej, może zostać wydane już w czasie obowiązywania innego, kolejnego, później wydanego orzeczenia (ugody) regulującego kontakty z dzieckiem (np. wyroku rozwodowego).

Można nawet zaryzykować twierdzenie, że zmieniane orzeczenie regulujące kontakty z dzieckiem, jeżeli jest treściowo identyczne z orzeczeniem zmieniającym, w swojej istocie dalej obowiązuje – w tym sensie, że w obrocie prawnym istnieje orzeczenie sądowe regulujące identyczny zakres kontaktów tej samej osoby z tym samym dzieckiem. Zachodzi więc wówczas tożsamość prawna pod względem treściowym, podmiotowym, celowościowym oraz aksjologicznym, bowiem oba te rozstrzygnięcia w swojej tożsamej treści łączą te same cele i wartości, a mianowicie zapewnienie kontaktów z dzieckiem. Stąd w procesie sankcjonowania naruszeń rozstrzygnięć muszą być one wszystkie traktowane jako jedność (jako jedna całość). Istnieje przecież ta sama norma oraz ta sama w sensie aksjologiczno-celowościowym podstawa prawna, nie stając się bezprzedmiotową po uchyleniu jednego z orzeczeń, skoro kontakty z dzieckiem zachowują swoją trwałość i ciągłość w odniesieniu do sytuacji przed i po wydaniu kolejnego orzeczenia. Faktyczne kontakty – na podstawie np. postanowienia o zabezpieczeniu kontaktów i na podstawie prawomocnego już wyroku rozwodowego – są w sensie materialnoprawnym przejawem tego samego obowiązku utrzymywania relacji z tym samym dzieckiem oraz przejawem tej samej (istniejącej) władzy rodzicielskiej nad dzieckiem. Wskutek uprawomocnienia się wyroku rozwodowego upada oczywiście postanowienie o zabezpieczeniu kontaktów, ale materialnoprawna (w tym celowościowo-aksjologiczna) podstawa prawna tych kontaktów istnieje zachowana w stanie niezmienionym. Dlatego w postępowaniu sankcyjnym, w przypadku zmiany orzeczenia o kontaktach, sąd powinien w konsekwencji brać za podstawę orzekania zarówno przeszłe, bieżące, jak

i ewentualne przyszłe naruszenia kontaktów ustalonych w prawomocnym wyroku rozwodowym.

4. Obowiązek kontaktów z dzieckiem jako podstawa orzekania w postępowaniu sankcyjnym

W sytuacji faktycznej zmiany orzeczenia regulującego kontakty w trakcie trwającego postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej za niewykonywanie kontaktów z dzieckiem umorzenie tego postępowania, a w konsekwencji niemożność zagrożenia zobowiązanemu nałożeniem na niego obowiązku zapłaty sumy pieniężnej jedynie z uwagi na wydanie nowego orzeczenia regulującego kontakty z dzieckiem, jest z całą pewnością zupełnie niezasadne. Należy wszakże jeszcze raz podkreślić, że z czysto literalnego punktu widzenia przepis art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. przesłanką wydania postanowienia o zagrożeniu nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej wcale nie czyni istnienia „orzeczenia sądowego” jako takiego, ale „obowiązki wynikające z orzeczenia”. *Verba legis*: „Jeżeli osoba, pod której pieczę dziecko pozostaje, nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki wynikające z orzeczenia [...] w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd opiekuńczy [...] zagrozi jej nakazaniem zapłaty na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku”. Z treści tego przepisu ewidentnie wynika zatem, że ustawodawca nakazuje sądowi sankcjonować (karać) naruszenie „obowiązków wynikających z orzeczenia” w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, a nie naruszenie jakiegoś abstrakcyjnego „orzeczenia”. W przypadku wydania kolejnego orzeczenia regulującego kontakty owe „obowiązki wynikające z orzeczenia” w rozumieniu art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. wciąż czy też cały czas istnieją i muszą być wykonywane, nawet gdy w pewnym momencie zaczynają one istnieć na podstawie innego, później wydanego orzeczenia. Bez względu na to, które konkretnie orzeczenie sądowe stanowi podstawę tychże obowiązków, nie ulega wątpliwości, że wciąż te same (tożsame) obowiązki istnieją w obrocie prawnym i to właśnie ich niewykonywanie cały czas może i powinno być sankcjonowane przez sąd na podstawie art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. I nie ma tu znaczenia uchylene lub nieuchylenie takiego bądź innego orzeczenia sądowego, skoro liczy się jedynie istnienie „obowiązków wynikających z orzeczenia”.

Jak podkreśla się w orzecznictwie, „postępowanie w trybie art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. ma charakter postępowania **wykonawczego** [podkr. w oryginale – przyp. aut.], zatem kognicja sądu jest ograniczona do zbadania, czy nastąpiło naruszenie obowiązków wynikających z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem, z jakiej przyczyny oraz jaka jest sytuacja majątkowa i życiowa osoby winnej naruszeń (w celu

określenia sumy pieniężnej stanowiącej dla niej zagrożenie)⁴⁴. Kognicja sądu, na co zwraca uwagę powyższe orzeczenie, w ogóle nie obejmuje badania istnienia wykonalnego orzeczenia, z którego wynikają obowiązki dotyczące kontaktów uprawnionego z dzieckiem. Wprawdzie istnienie takiego wykonalnego orzeczenia jest przesłanką wszczęcia postępowania sankcyjnego z art. 598¹⁵ k.p.c., ale nie jest bezwzględną przesłanką orzekania w tej sprawie (a w każdym razie przepisy art. 598¹⁵ i n. k.p.c. nic o tym wyraźnie nie mówią). Taką przesłanką orzekania jest natomiast okoliczność, że obowiązany narusza obowiązki wynikające z orzeczenia sądowego w zakresie dotyczącym kontaktów z dzieckiem. Postępowania z art. 598¹⁵–598²¹ k.p.c. mogą zatem zostać wszczęte tylko wtedy, gdy zainteresowany dysponuje wykonalnym (choć niekoniecznie prawomocnym) orzeczeniem albo wykonalną ugodą sądową lub zawartą przed mediatorem w przedmiocie kontaktów. Wywodzenie z art. 598¹⁹ § 1 k.p.c. czegoś więcej, a mianowicie że istnienie tego samego wykonalnego orzeczenia jest przesłanką dalszego orzekania o wniosku o ukaranie, wykracza poza literalne brzmienie i cel tego przepisu.

W zakresie zatem postępowania sankcyjnego zdecydowanie na pierwszym planie należy widzieć „obowiązki wynikające z orzeczenia” – czy istnieją i jaką mają treść, a nie samo konkretne orzeczenie jako takie. Stanowisko odnoszące się jedynie do kwestii istnienia lub nieistnienia konkretnego orzeczenia sądowego określającego obowiązki dotyczące kontaktów z dzieckiem, a pomijające zupełnie obowiązki jako takie, stanowi ewidentnie błędne odczytanie literalnej treści (oraz sensu) art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. Nie bierze ono bowiem pod uwagę treści „obowiązków wynikających z orzeczenia” w rozumieniu art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. oraz tego, czy obowiązki te są przez zobowiązanego faktycznie wykonywane, a ogranicza się do drugorzędnej i incydentalnej kwestii, że któreś z orzeczeń kreujących te obowiązki mogło w międzyczasie utracić swoją moc obowiązującą, pomimo że w mocy pozostaje inne orzeczenie sądowe kreujące (często takie same, co uprzednio) obowiązki dotyczące kontaktów z dzieckiem. Prawdą jest oczywiście, że „obowiązki” w rozumieniu art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. dotyczące kontaktów z dzieckiem muszą mieć zawsze podstawę prawną w jakimś orzeczeniu sądowym (konkretyzującym stosowne przepisy k.p.c.), ale z punktu widzenia prawnej dopuszczalności zastosowania środka sankcyjnego określonego w art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. liczy się przede wszystkim to, czy w danym przypadku istnieją konkretne „obowiązki wynikające z orzeczenia”, a nie to, z jakiego konkretnie orzeczenia one wynikają, tj. orzeczenia wykonalnego w dniu wszczęcia postępowania sankcyjnego lub w dniu orzekania o zagrożeniu nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej. Bez względu więc na to, czy obowiązki te wynikają z takiego bądź innego orzeczenia sądu (z postanowienia o zabezpieczeniu kontaktów, z wyroku rozwo-

⁴⁴ Postanowienie SO w Poznaniu z dnia 7 marca 2014 r., XV Cz 266/14, LEX 1893067. Zob. też M. Krakowiak, *op. cit.*, s. 67–68.

dowego, z orzeczenia o kontaktach), obowiązki te istnieją w obrocie prawnym. Jest to podstawowa okoliczność, która zobowiązuje sąd w świetle art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. do tego, by zagrozić zobowiązanemu nałożeniem na niego obowiązkiem zapłaty sumy pieniężnej za dalsze niewykonywanie tychże obowiązków, choć wynikających z innego już orzeczenia.

Należy przyznać rację Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu, który jednoznacznie stwierdził, że zbyt rygorystyczna z punktu widzenia *ratio legis* omawianej regulacji byłaby taka interpretacja, która prowadziłaby do umorzenia postępowania o wykonywanie kontaktów z dzieckiem w przypadku każdorazowej zmiany orzeczenia (lub ugody) regulującego kontakty z dzieckiem. Taka interpretacja prowadziłaby wręcz do absurdu, bowiem ciągłe zmiany orzeczeń regulujących kontakty oraz składanie wniosków o ich egzekucję powodowałoby brak faktycznej możliwości wydania postanowienia zagrożającego nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej⁴⁵. Taką decyzję sądu umarzającą postępowanie sankcyjne można, za innym składem sądu odwoławczego, nazywać wówczas „oportunistyczną”, skoro wskutek umorzenia „sąd pierwszej instancji nie orzekł w ogóle merytorycznie o żądaniach stron, zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominął merytoryczne zarzuty pozwanego”⁴⁶. Przy interpretacji omawianych przepisów zawsze ważne jest bowiem, aby za każdym argumentem normatywnym widzieć zasadniczy cel tego postępowania, jakim jest dobro dziecka⁴⁷.

W omawianej sytuacji trzeba również zwrócić uwagę na kwestię tzw. ekonomii prowadzonego postępowania. Zagrożenie sankcją w postaci obowiązku zapłaty sumy pieniężnej z uwagi na naruszenia orzeczenia regulującego kontakty spowoduje, że po naruszeniu innego, kolejnego orzeczenia uprawniony miałby już możliwość wystąpienia do sądu opiekuńczego z wnioskiem o nałożenie kary pieniężnej (a więc zrealizowanie drugiego etapu postępowania) bez konieczności uzyskiwania przez zobowiązanego, w oparciu o te nowe naruszenia, postanowienia o zagrożeniu nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej (a więc postanowienia wydawanego w pierwszym etapie). W konsekwencji uprawniony mógłby już po kolejnym naruszeniu egzekwować zapłatę stosownej oznaczonej przez sąd sumy pieniężnej. Inaczej, wbrew tym uzasadnionym oczekiwaniom usprawiedliwionym treścią relewantnych przepisów prawa, uprawniony nie mógłby tego uczynić, a zmuszony byłby wszczynać postępowanie sankcyjne od samego początku, zaś zobowiązanemu dawałoby to dodatkowe mocne

⁴⁵ Zob. postanowienie SO we Wrocławiu z dnia 12 sierpnia 2016 roku, XIII Cz 374/16, niepubl.

⁴⁶ Postanowienie SO w Sieradzu z dnia 17 kwietnia 2013 r., I Ca 125/13, LEX 1716689.

⁴⁷ O konieczności kierowania się przede wszystkim dobrem dziecka w zakresie postępowań opiekuńczych zob. też Z. Strus, *op. cit.*, dostęp online: LEX; postanowienie SO w Słupsku z dnia 16 grudnia 2016 r., IV Ca 633/16, LEX 2193348; postanowienie SO w Kaliszu z dnia 15 grudnia 2014 r., II Cz 703/14, LEX 1857975.

przekonanie, że jest bezkarny i może ciągle uniemożliwiać realizowanie kontaktów uprawnionego z dzieckiem. Odkładanie w czasie rozstrzygnięcia przez sąd będzie tym samym prowadziło do pozasądowej, dowolnej regulacji stosunków pomiędzy rodzicami a dzieckiem, niestety często z krzywdą dla dziecka.

5. Aksjologiczne podstawy prowadzenia postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej za niewykonywanie kontaktów z dzieckiem

W zakresie omawianego postępowania nie można nigdy tracić z oczu celu tego rodzaju postępowania, a przy tym zasłaniać się prawem procesowym, które nie może przecież narzucać wykładni prawa materialnego ani doprowadzać do jego niestosowania. Celem postępowania jest przecież wymuszenie na zobowiązanym realizacji orzeczenia (ugody) o kontaktach z dzieckiem, niezależnie od tego, jakiego rodzaju kontakty orzeczenie to ustanowiło. Wykładnia przepisów przy orzekaniu powinna w oczywisty sposób prowadzić do zrealizowania celu postępowania uregulowanego w art. 598¹⁵ i n. k.p.c., którym jest nim dobro dziecka; kontakty dziecka z rodzicem są prawem dziecka i mają służyć jego dobru. Najlepszy interes dziecka musi być najważniejszą przesłanką tego postępowania, która ze względu na swą naturę i powagę przeważa nad jakimkolwiek innym interesem⁴⁸. W tym kontekście warto przytoczyć znamienne orzeczenie, gdzie sąd stwierdził, że „z uwagi na opiekuńczy charakter sprawy o wykonywanie kontaktów z dzieckiem przy ich rozstrzygnięciu sąd winien kierować się dobrem dziecka, co w wyjątkowych sytuacjach może [nawet] prowadzić do odmowy wydania orzeczeń zmierzających do wykonania orzeczeni[a] o kontaktach”⁴⁹. Z powyższego wynika, że w rozważanym postępowaniu uregulowanym w art. 598¹⁵ i n. k.p.c. dobro dziecka jest najważniejsze i może nawet prowadzić do formalnej odmowy przez sąd wykonywania określonego orzeczenia, co oznacza, że – w myśl dotychczasowego orzecznictwa sądowego – kierowanie się przez sąd dobrem dziecka może wręcz prowadzić do odejścia przez sąd od czysto formalnego (literalnego) brzmienia odnośnych przepisów k.p.c. dotyczących postępowania, byle tylko dobro dziecka adekwatnie zabezpieczyć.

Trzeba tu ponadto zauważyć, że umorzenie postępowania sankcyjnego z uwagi na zmianę orzeczenia regulującego kontakty prowadzić będzie do takiej wykładni rele-

⁴⁸ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej jako: ETPC) z dnia 7 lutego 2017 r. w sprawie *Wdowiak p. Polsce*, skarga nr 28768/12; wyrok ETPC z dnia 28 czerwca 2016 r. w sprawie *Malec p. Polsce*, skarga nr 28623/12.

⁴⁹ Postanowienie SO w Słupsku z dnia 8 maja 2014 r., IV Cz 235/14.

wantnych przepisów prawa o nakładaniu kar pieniężnych i o postępowaniu sanacyjnym, która naruszy konstytucyjną zasadę równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP). Oto bowiem skutek tej krytykowanej (niewłaściwej) wykładni dwie grupy osób znajdujących się w takiej samej sytuacji faktycznej i prawnej będą traktowane odmienne. Chodzi mianowicie, z jednej strony, o osoby uprawnione mające już wydane postanowienie o zagrożeniu zobowiązanego nakazem zapłaty sumy pieniężnej, oraz, z drugiej strony, o osoby niemające jeszcze wydanego takiego postanowienia o zagrożeniu zobowiązanego nakazem zapłaty sumy pieniężnej, ale znajdujące się w toku postępowania sankcyjnego. Choć sytuacja faktyczna obu tych grup osób jest praktycznie taka sama (obie te grupy osób znajdują się bowiem w sytuacji, gdy ich uprawnienia wynikające z wykonanych orzeczeń sądowych są naruszane), to jednak wobec pierwszych osób – nawet po wyroku rozwodowym – w sytuacji upadku postanowienia o zabezpieczeniu kontaktów można kontynuować postępowanie sankcyjne i wydać na ich rzecz (na ich korzyść) postanowienie o ukaraniu drugiej strony sumą pieniężną, zaś wobec drugiej kategorii osób tego postępowania sankcyjnego po wyroku rozwodowym nie można kontynuować, skutkiem czego nie można wydać na ich korzyść postanowienia o ukaraniu drugiej strony. I jest tak pomimo tego, że zainteresowana osoba – należąca do tej drugiej kategorii osób – w żaden sposób nie przyczynia się do braku (niepojawienia się) w obrocie prawnym postanowienia o zagrożeniu ukaraniem sumą pieniężną. Wydanie tego ostatniego postanowienia jest zadaniem sądu i na to, czy zostanie ono rzeczywiście wydane oraz w jakim terminie, strona nie ma żadnego wpływu. Byłoby to rażąco niesprawiedliwe i dyskryminujące, gdyby to właśnie ona została obarczona negatywnymi konsekwencjami niewydania przez sąd takiego postanowienia. Kierując się więc konstytucyjną zasadą równości wobec prawa należy przyjmować taką wykładnię art. 598¹⁵ i n. k.p.c., aby nie naruszyć konstytucyjnej zasady równości wobec prawa, czyli by nie pogorszyć sytuacji uprawnionego, który nie uzyskał jeszcze postanowienia o zagrożeniu zobowiązanego ukaraniem sumą pieniężną, w porównaniu do sytuacji osób, które przed swoim prawomocnym rozwodem już takie postanowienie uzyskały (bo np. sąd w ich przypadku działał sprawniej i szybciej) i mogą już ubiegać się o bezpośrednie ukaranie zobowiązanego, który nadal kontaktów z dzieckiem – wbrew swojemu obowiązkowi – nie zapewnia.

6. Podsumowanie

Po analizie regulacji art. 598¹⁵–598²¹ k.p.c. należy, mimo różnych wariantów interpretacyjnych, jednoznacznie stwierdzić (co wykazały powyższe rozważania), że nie wymagają one *explicite*, by określone orzeczenie sądu (ugoda) w zakresie kontaktów

uprawnionego z dzieckiem, naruszanie którego powinno być zagrożone nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej na podstawie art. 598¹⁵ § 1 k.p.c., było wykonalne zarówno w dacie złożenia wniosku, jak i w dacie zamknięcia rozprawy. W wielu bowiem sytuacjach zobowiązany mógłby wówczas nie ponieść sankcji za nierealizowanie zgodnie z orzeczeniem sądu (ugodą) kontaktów z dzieckiem, co w oczywisty sposób pozostawałoby w sprzeczności zarówno z charakterem (istotą) samego postępowania, jak i z literalnym brzmieniem przepisów art. 598¹⁵ i n. k.p.c. Postępowanie to ma przecież charakter typowo sankcyjny w tym sensie, że ma na celu ukaranie zobowiązanego za niewykonywanie orzeczeń sądów (ugody) oraz przymuszenie go sankcją finansową do wykonywania obowiązków wynikających z orzeczeń sądowych (ugody). Nie można zatem zgodzić się, że merytoryczne orzekanie w sprawie możliwe byłoby jedynie odnośnie do wykonalnych orzeczeń lub ugód – wykonalnych zarówno w dacie złożenia wniosku, jak i w dacie zamknięcia rozprawy. Sankcja powinna zostać nałożona za niewykonywanie obowiązków wynikających z wykonalnych orzeczeń – także w sytuacji, gdy jedno z orzeczeń nie istnieje już w dniu orzekania w obrocie prawnym, ale było wykonalne w momencie jego naruszania (zwłaszcza jeżeli tożsame treściowo obowiązki dotyczące kontaktów z dzieckiem wynikają z tego innego wykonalnego orzeczenia sądowego). W przeciwnym razie dojdziemy do sytuacji, w której osoba naruszająca orzeczenie sądu pozostanie całkowicie bezkarna, a to z powodu utraty przez orzeczenie przymiotu wykonalności. Zasada zaś i sam cel owego postępowania sprowadzają się do zagrożenia i ukarania obowiązkiem zapłaty sumy pieniężnej w sytuacji, gdy naruszono wykonalne orzeczenie sądu (ugodę). Dla merytorycznego orzekania w sprawie niezbędna jest zatem wykonalność orzeczenia w momencie jego naruszania. Trzeba bowiem jeszcze raz podkreślić, że wykonalne orzeczenie jest jedynie podstawą do wszczęcia postępowania, co wynika z wykładni językowej tego przepisu; inna zaś, dalece formalistyczna wykładnia, prowadząca do umorzenia postępowania, jest nadinterpretacją nieznaną swojej podstawy w przepisach prawa. Nie można bowiem w sposób bardzo formalistyczny przyjmować skrajnie niekorzystnych dla uprawnionego interpretacji tych przepisów, ale powinno się przyjmować wykładnię, kierując się jednymi z najważniejszych w polskim porządku prawnym wartościami aksjologicznymi o charakterze konstytucyjnym: zasadą równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP) i zasadą szczególnej ochrony dziecka i rodzicielstwa (art. 18 Konstytucji RP). Zwłaszcza ta ostatnia konstytucyjna zasada wymaga tego, by należycie zabezpieczyć uprawnionemu kontakty z dzieckiem, sankcjonując permanentne naruszanie rozstrzygnięć sądu o kontaktach. Wykładnia przepisów art. 598¹⁵ i n. k.p.c. musi być zgodna z wyżej wymienionymi zasadami konstytucyjnymi (w tym z dobrem dziecka) i musi realizować cel regulacji art. 598¹⁵ i n. k.p.c. Powinna mobilizować zobowiązanego do wykonywania rozstrzygnięć sądowych o kontaktach z dzieckiem,

a ponadto nie może prowadzić do osłabiania powagi wymiaru sprawiedliwości i do podrywania zaufania obywateli do sądów. Tymczasem powaga orzeczeń sądowych zabezpieczających kontakty z dzieckiem, które nie są realizowane, jest bardzo wątpliwa, skoro można bezzasadnie ich nie wykonywać i trwać w pełnym poczuciu bezkarności, będąc nierzadko chronionym opieszałością i oportunizmem sądu, który bez potrzeby przyjmuje skrajnie formalistyczną i niezwykle dyskusyjną wykładnię odnośnych przepisów k.p.c.

Trzeba tu jasno stwierdzić, że to państwo powinno w odpowiedni sposób zabezpieczyć możliwość wykonywania kontaktów rodziców z dziećmi, mając na względzie nadrzędną wartość, jaką jest dobro dziecka. Jednoznaczne w tej kwestii są art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁵⁰ oraz art. 9 Konwencji o Prawach Dziecka⁵¹, dające z jednej strony rodzicowi prawo do podejmowania środków zmierzających do umożliwienia kontaktu z dzieckiem, z drugiej zaś nakładające na władze państwowe obowiązek wprowadzenia skutecznych środków pozwalających na utrzymywanie regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich kontaktów dziecka z obojgiem rodziców. Należy zatem poddać pod rozagę ustawodawcy podnoszoną już w literaturze konieczność uproszczenia tego zbyt formalistycznego i długiego (dwuetapowego) postępowania sankcyjnego⁵², którego przewlekłość może prowadzić do zatarcia więzi czasowej pomiędzy postanowieniem a jego wykonaniem. W obecnym stanie prawnym od czasu wszczęcia postępowania sankcyjnego do czasu wyegzekwowania świadczenia pieniężnego z całą pewnością gubi się bezpośrednia relacja pomiędzy dobrem dziecka, będącym podstawą rozstrzygnięcia, a koniecznością urzeczywistniania praw i obowiązków nabytych i nałożonych w postanowieniu⁵³. Ponadto warto zastanowić się także nad tym, czy uprawniony (rodzic), który dąży w efekcie do uzyskania faktycznej realizacji kontaktów z dzieckiem, kierując się jego dobrem, powinien na końcu tego często długiego postępowania uzyskiwać, zamiast realnych kontaktów, tytuł wykonawczy uprawniający go jedynie do egzekucji świadczenia pieniężnego. Być może w tym kontekście skuteczniejszym rozwiązaniem byłoby powiązanie naruszania obowiązków w zakresie wykonywania kontaktów z obniżaniem lub podwyższaniem (w zależności od osoby naruszającej swoje obowiązki) kwoty wynikającej z obowiązku alimentacyjnego, względnie rozważenie możliwości ograniczenia lub pozbawienia praw rodzicielskich, albo nawet

⁵⁰ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r., Nr 63, poz. 284).

⁵¹ Konwencja o Prawach Dziecka Przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z dnia 23 grudnia 1991 r.).

⁵² M. Krakowiak, *op. cit.*, s. 67 i 75.

⁵³ J. Ignaczewski [w:] H. Ciepla, J. Ignaczewski, J. Skibińska-Adamowicz, *op. cit.*, s. 130.

odebrania dziecka⁵⁴. Nie ulega wszakże wątpliwości, że ponowne dokonanie zmian proceduralnych pozwalających na zapewnienie sprawnego i skutecznego postępowania zmierzającego do dyscyplinowania osób niewywiązujących się ze swoich obowiązków w zakresie zapewnienia kontaktów dziecka z rodzicem jest konieczne.

⁵⁴ Warto zwrócić uwagę, że taki pomysł przyświecał projektodawcom regulacji. W sytuacji gdyby sankcja nie przynosiła skutku w postaci właściwej realizacji orzeczenia o kontaktach, a była skierowana do osoby, z którą dziecko stale przebywa, w ich odczuciu dziecko mogłoby zostać wówczas przekazane osobie uprawnionej do kontaktów, która nie miała możliwości realizować swojego uprawnienia. W trakcie prac legislacyjnych projekt w tym zakresie został jednak zmieniony.

